

Okasionalismus

Největším kritikem kauzalizmu byl (a dosud je) David Hume; ale v některých směrech měl předchůdce. Na stopě legitimní kritiky kauzalizmu byl např. Malebranche svým okasionalismem. Základní chybou jeho pojetí ovšem bylo nedostatečné promýšlení a domýšlení onoho pozoruhodného pojetí, v kterém trval na tom, že není příčin, ale že tzv. „příčiny“ jsou pouhými příležitostmi (occasio = příležitost; Malebranche mluvil o „příčinách příležitostných“). Předčasně a velmi zjednodušeně redukoval původ či zdroj aktivního, praktického využití takových „příležitostí“ na Boha. Skutečný „svět“ byl tímto pojetím vlastně zpochybněn, neboť byla zbaven opravdové samostatnosti, svébytné skutečnosti, a tím byla nutně zpochybněna také sama funkce Boha-Stvořitele. Jde totiž o to, že myšlenka Stvořitele jako původce všeho nesmí být z vulgarizována a vnitřně podvrácena žádnou relativizací stvořeného světa, jako by neměl žádného skutečného trvání, nýbrž jako by byl v každém okamžiku znovu a znovu „stvořován“, tj. opětovně ustavován, konstituován. Takovouto degradací samého stvořitelství musel totiž být zbaven skutečné odpovědnosti každý jednotlivý člověk. Malebranche se to pokusil vyřešit tím, že zase redukoval naši lidskou odpovědnost jen na to, jak „pracuje“ jeho obrazotvornost; Bůh pak jen „realizuje“ to, co si člověk vymyslel. Tím je však zase zbaven odpovědnosti sám Stvořitel; a neřešena zůstává otázka, jakou „fantazii“ se Bůh ve svém stvořitelství řídil, dokud nebylo nikoho a ničeho, kdo nebo co by mu nějaké ty „příležitosti“ poskytovalo. Zdá se, že jediným možným řešením je pojetí „události“, jejichž „počátek“ nelze odvodit ze žádného antecedens (jakožto tzv. příčiny), které však musí být nadány hned při ustavení svého počátku jednak jakousi samostatností a svébytností (také časovou), zejména pak schopností reagovat na jiné události (i shluky či množiny jiných událostí). Každá událost je pak něčím samostatným a svébytným, tj. v jistém rozsahu emancipovaným jako od svého (nepředmětného) původu či zdroje, tak od ostatku nejbližších i vzdálenějších skutečností, tedy ostatku světa; ale na druhé straně je pak každá událost také v jistém nepominutelném vztahu odvislosti od svého původce či zdroje, a ve své událostním průběhu v podobně nepominutelné určité odvislosti od jiných událostí a od celého ostatního světa. A tak je každá událost zároveň v jistém rozsahu a v určitých kontextech „příležitostí“ k tomu, aby na ni mohly reagovat jiné události a tak spolu s ní vytvářet a představovat celý skutečný svět. Takto opravený (a v jistém rozsahu rehabilitovaný) okasionalismus by znamenal akceptování relativně samostatných událostí-subjektů, schopných reagovat na jiné, jim „vnější“ události (jakož i na „to“, čeho se jim dostává jako „nepředmětné výzvy“ ze zdrojů jejich „niterné“, nepředmětné stránky), takže už není zapotřebí pro každé takové „reagování“ znovu a znovu zapojovat funkci nějakého božského stvořitelství. Tím ovšem taková funkce není ani zcela poopřena, ani relativizována či zpochybněována“, ale je jen upřesňována a lépe „lokalizována.

(Písek, 071115-1.)